

Sygn. akt I UK 526/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 grudnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z odwołania D. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy z dnia 6 kwietnia 2011 r.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 9 grudnia 2015 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 10 lipca 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 10 lipca 2014 r. oddalił apelację ubezpieczonego od wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 4 lipca 2013 r., oddalającego odwołanie D. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 3

lutego 2012 r., odmawiającej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy.

Sąd odwoławczy zaakceptował ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji, zgodnie z którymi w dniu 6 kwietnia 2011 r. ubezpieczony, pracując na stanowisku kierowcy samochodu ciężarowego w transporcie międzynarodowym w S. Spółce z o.o. w T., podczas przejazdu autostradą otrzymał kilka wiadomości sms od dyspozytora na przenośny komputer, o czym został poinformowany specjalnym dźwiękiem emitowanym przez ten komputer. Pomimo przeszkolenia, zakazującego obsługi komputera w czasie jazdy, chciał wyłączyć dźwięk urządzenia. W tym celu odwrócił wzrok od obserwowania sytuacji na drodze. Kiedy ponownie spojrzął na drogę, zauważył stojącą przed sobą naczepę innego pojazdu. Widząc w lusterku jadący lewym pasem samochód osobowy, aby go nie staranować, uderzył w tył naczepy pojazdu przed sobą.

Sąd Rejonowy w Ł. prawomocnym wyrokiem z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie XI U .../12 oddalił odwołanie D. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odmawiającej prawa do zasiłku chorobowego z ubezpieczenia wypadkowego. Sąd ten przyjął, że wyłączną przyczyną wypadku było zachowanie ubezpieczonego, który świadomie naruszył zakaz używania urządzenia DispoPilot podczas jazdy, wiedząc że jego obsługa podczas jazdy jest niedozwolona. W tej sytuacji jedyną przyczynę wypadku stanowiła nienależyta obserwacja drogi przez ubezpieczonego, co prowadzi do konkluzji, że jego zachowanie było wynikiem rażącego niedbalstwa. Sąd Okręgowy w Ł. oddalając wyrokiem z dnia 7 marca 2013 r., apelację D. S. od wyroku Sądu Rejonowego wskazał, między innymi, że w myśl art. 3 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1137 ze zm.), uczestnik ruchu i inna osoba znajdująca się na drodze są obowiązani zachować ostrożność albo gdy ustawa tego wymaga – szczególną ostrożność, unikać wszelkiego działania, które mogłoby spowodować zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku ruchu drogowego, ruch ten utrudnić albo w związku z ruchem zakłócić spokój lub porządek publiczny oraz narazić kogokolwiek na szkodę. Przez szczególną ostrożność należy zaś rozumieć ostrożność polegającą na zwiększeniu uwagi i dostosowaniu zachowania uczestnika ruchu do warunków i sytuacji zmieniających się na drodze, w stopniu

umożliwiającym odpowiednio szybkie reagowanie (art. 2 pkt 22 ustawy). Ubezpieczony poruszał się po autostradzie z prędkością około 80 km/h, przy której nawet krótkotrwałe odwrócenie uwagi powoduje, że reakcja na zmieniającą się sytuację i warunki na drodze jest opóźniona, a więc nie zapewnia odpowiednio szybkiego reagowania i w konsekwencji może doprowadzić do wypadku. Wyłącznie przyczyną wypadku było zatem zachowanie ubezpieczonego, który prowadząc rozpędzony samochód ciężarowy po autostradzie zamiast obserwować drogę, zajmował się obsługą urządzenia elektronicznego. Zachowanie to było rażąco niedbałe, bowiem jako profesjonalny kierowca miał świadomość skutków, jakie może spowodować odwrócenie uwagi od obserwacji drogi podczas jazdy na autostradzie, jednakże bezpodstawnie sądził, że skutków takich uniknie.

Sąd drugiej instancji w niniejszej sprawie zgodził się także z Sądem Okręgowym, że ustalenia w zakresie przebiegu zdarzenia z dnia 6 kwietnia 2011 r. i zasady odpowiedzialności D. S. zostały przesądzone prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego z dnia 21 listopada 2012 r., XI U .../12 i wiążą z mocy art. 365 § 1 k.p.c. Sąd rozpoznający sprawę o rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy. Istnienie prawomocnego wyroku, w którym przesądzone zostało, że wyłączną przyczynę wypadku stanowiło udowodnione naruszenie przez poszkodowanego przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia nie pozostaje bowiem bez znaczenia dla rozpoznania odwołania od decyzji w przedmiocie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy. Zarówno bowiem zasiłek chorobowy, jak i renta są świadczeniami z ubezpieczenia wypadkowego, wymienionymi w art. 6 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1242 ze zm.; dalej jako: „ustawa wypadkowa”), do których prawo nie przysługuje – zgodnie z art. 21 ust. 1 tej ustawy - gdy wyłączną przyczyną wypadku było udowodnione naruszenie przez ubezpieczonego przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia, spowodowane przez niego umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa. Podstawę rozstrzygnięcia o braku prawa do świadczeń z tego samego zdarzenia faktycznego stanowi zatem ta sama norma materialnoprawna, choć świadczenia są rodzajowo różne.

Według art. 365 § 1 k.p.c., orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Rozstrzygnięcie zawarte w prawomocnym orzeczeniu stwarza stan prawny taki, jaki z niego wynika. W kolejnym postępowaniu, w którym pojawia się ta sama kwestia, nie może być już ona ponownie badana. Związanie orzeczeniem oznacza bowiem zakaz dokonywania ustaleń sprzecznych z kwestią uprzednio rozstrzygniętą oraz niedopuszczalność prowadzenia w tym zakresie postępowania dowodowego. Innymi słowy, istnienie prawomocnego orzeczenia merytorycznego skutkuje tym, że nie jest możliwe dokonanie odmiennej oceny i odmiennego osądzenia tego samego stosunku prawnego, w tych samych okolicznościach faktycznych i między tymi samymi stronami.

Przedmiotem postępowania w sprawie XI U .../12, zakończonej prawomocnym wyrokiem z dnia 21 listopada 2012 r., było prawo do zasiłku chorobowego z ubezpieczenia wypadkowego, którego organ rentowy odmówił z uwagi na stwierdzenie, że wyłączną przyczyną wypadku było naruszenie przez ubezpieczonego przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia, spowodowane przez niego wskutek rażącego niedbalstwa. Okoliczność ta znalazła potwierdzenie w prawomocnym wyroku Sądu Rejonowego. Prawomocność tego wyroku ma ten skutek, że obowiązkiem sądów i innych organów jest respektowanie tych okoliczności faktycznych określających istotę sporu, które zostały w sposób stanowczy ustalone we wcześniejszej sprawie i uzasadniały oddalenie żądania. W niniejszej sprawie nie podlegała więc już badaniu kwestia prawomocnie rozstrzygnięta, a mianowicie, że przyczyną wypadku było wyłącznie naruszenie przez ubezpieczonego przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia, spowodowane przez niego wskutek rażącego niedbalstwa. Stąd trafne było stanowisko Sądu pierwszej instancji o niemożliwości prowadzenia postępowania dowodowego na okoliczności już wcześniej przesądzone prawomocnym wyrokiem. Skutkiem zasady mocy wiążącej prawomocnego wyroku jest to, że przesądzenie nim kwestii o znaczeniu prawnym oznacza, że nie może być ona badana w kolejnym procesie, przy czym zachodzi tu nie tylko ograniczenie poszczególnego środka dowodowego, ale w ogóle ograniczenie dowodzenia faktów.

W świetle powyższego Sąd Okręgowy rozpoznający niniejszą sprawę zobowiązany był przyjąć, że zachowanie ubezpieczonego stanowiło wyłączną przyczynę wypadku przy pracy i wynikało z jego rażącego niedbalstwa. Zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy wypadkowej, udowodnione naruszenie przez ubezpieczonego na skutek rażącego niedbalstwa zasad ruchu drogowego stanowiące wyłączną przyczynę wypadku powoduje brak prawa do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego, w tym prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy.

Ubezpieczony wywiódł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając naruszenie art. 365 § 1 k.p.c., przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że Sąd pierwszej instancji był związany w niniejszej sprawie co do oceny stanu faktycznego i dowodów uprzednio przeprowadzonych w postępowaniu o zasiłek chorobowy z ubezpieczenia wypadkowego, podczas gdy rzecz osądzona w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ma charakter względny, gdyż każdą nową sprawę wyznacza kolejna decyzja, od której przysługuje odwołanie, a badaniu podlega cały zakres przedmiotu objętego decyzją w sferze faktycznej i prawnej.

Opierając skargę kasacyjną na takiej podstawie, ubezpieczony wniósł o uchylenie wyroków Sądów obu instancji i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi podniesiono, między innymi, że nietrafne jest stanowisko Sądu drugiej instancji o związaniu sądu rozstrzygającego sprawę o rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy wyrokiem zapadłym w sprawie o zasiłek chorobowy z ubezpieczenia wypadkowego. Pogląd taki jest sprzeczny ze stanowiskiem orzecznictwa i doktryny, uznającym że wydanie przez organ nowej decyzji uprawnia ubezpieczonego do złożenia kolejnego odwołania do sądu. Tym samym prawomocny wyrok oddalający odwołanie nie oznacza, że ustalone nim okoliczności stanowią związanie rzeczy osądzonej co do faktów ze względu na możliwość udowodnienia w kolejnej sprawie innych okoliczności, a nadto moc wiążąca prawomocnego wyroku dotyczy związania

treścią jego sentencji, a nie uzasadnienia zawierającego prezentację przeprowadzonych dowodów i ocenę ich wiarygodności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nieuzasadniona.

W myśl art. 365 § 1 k.p.c., orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Z prawomocnością orzeczenia sądowego (zarówno w ujęciu materialnym, jak i formalnym) związana jest powaga rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.), przy czym jest to konstrukcja prawna odmienna - choć ściśle powiązana - z regulacją art. 365 § 1 k.p.c. Wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami.

W związku z zarzutami skargi kasacyjnej należy w tym miejscu wyjaśnić, że istotnie generalnie przyjmuje się, że wydanie przez organ rentowy nowej decyzji, także co do świadczenia będącego przedmiotem wcześniejszej decyzji i postępowania wcześniej zakończonego prawomocnym wyrokiem sądu wszczętego w wyniku wniesienia od niej odwołania - co do zasady - uprawnia ubiegającego się o świadczenie do wniesienia kolejnego odwołania do sądu a wszczęta w ten sposób sprawa cywilna nie jest sprawą o to samo świadczenie w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2007 r., I UK 266/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 79 oraz z dnia 21 maja 2008 r., I UK 370/07, LEX nr 491467). Nie oznacza to, że w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych wydanie nowej decyzji przez organ rentowy zawsze uprawnia do wniesienia odwołania do sądu i nigdy nie zachodzi powaga rzeczy osądzonej, bowiem o tożsamości przedmiotu sporu decyduje nie tylko tożsamość żądania zawarta w poszczególnych wnioskach skierowanych do organu rentowego, ale także stan faktyczny i prawny, jaki istniał w chwili zamknięcia rozprawy w poprzednim postępowaniu sądowym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1998 r., II UKN 105/98, OSNAPIUS 1999 nr 16, poz. 529). Przykładowo

prawomocny wyrok oddalający odwołanie w sprawie o rentę z tytułu niezdolności do pracy, w którym ustalono okres zatrudnienia i datę powstania inwalidztwa, korzysta z powagi rzeczy osądzonej, wobec czego odwołanie od kolejnej decyzji organu rentowego, wydanej w tym samym stanie faktycznym, podlega odrzuceniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 września 1998 r., II UKN 373/98, OSNAPiUS 1999 nr 21, poz. 702), jak również prawomocny wyrok oddalający odwołanie od decyzji organu rentowego odmawiającej przyznania prawa do emerytury ma powagę rzeczy osądzonej (art. 199 § 1 pkt 2 w związku z art. 366 k.p.c.) w sprawie z odwołania od kolejnej decyzji wydanej wskutek złożenia wniosku na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli jej podstawą są te same okoliczności faktyczne i prawne, co przyjęte w uprzednim wyroku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2012 r., I UK 299/11 OSNP 2013 nr 9-10, poz. 118). Wynika to z tego, że wprawdzie przedmiotem sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych jest kontrola decyzji organu rentowego, ale w istocie nie tyle chodzi o samą decyzję, co o ocenę prawidłowości zamieszczonego w niej rozstrzygnięcia organu rentowego w zakresie ustalenia prawa do świadczenia z ubezpieczeń społecznych.

Skoro zaś w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych może być stwierdzona powaga rzeczy osądzonej, to nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że wydanie nowej decyzji w sprawie o świadczenia z tego ubezpieczenia powoduje, że nie ma mocy wiążącej uprzednio wydany w sprawie między tymi samymi stronami prawomocny wyrok, stwarzający określony stan prawny. Również zatem w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych znajduje zastosowanie art. 365 § 1 k.p.c., zgodnie z którym orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2014 r., I UK 329/13, OSNP 2015 nr 5, poz. 69, zgodnie z którym sąd rozpoznający sprawę o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy jest związany wcześniejszym prawomocnym wyrokiem sądu zapadłym w sprawie między tymi samymi stronami o jednorazowe odszkodowanie, przesądzającym istnienie związku

przyczynowego między określonym schorzeniem ubezpieczonego a wypadkiem przy pracy). Nie ma przy tym racji skarżący twierdząc, że związanie sądu prawomocnym orzeczeniem wydanym w innej sprawie występuje przy tożsamości przedmiotowej i podmiotowej obu spraw. Moc wiążąca orzeczenia może być bowiem rozważana tylko wtedy, gdy rozpoznawana jest inna sprawa niż ta, w której wydano poprzednie orzeczenie oraz gdy kwestia rozstrzygnięta innym wyrokiem stanowi zagadnienie wstępne. Waler prawny rozstrzygnięcia (osądzenia) zawartego w treści prawomocnego orzeczenia występującego w nowej sprawie pomiędzy tymi samymi stronami, choć przedmiot obu spraw jest inny, wyraża się w tym, że rozstrzygnięcie zawarte w prawomocnym orzeczeniu (rzecz osądzona) stwarza stan prawny taki, jaki z niego wynika. Sądy rozpoznające między tymi samymi stronami nowy spór więc muszą przyjmować, że dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak przyjęto to w prawomocnym, wcześniejszym wyroku, a więc w ostatecznym rezultacie procesu uwzględniającym stan rzeczy na datę zamknięcia rozprawy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2009 r., II CSK 12/09, LEX nr 515722). W kolejnym postępowaniu, w którym pojawia się ta sama kwestia, nie może być ona już więc ponownie badana. Związanie orzeczeniem oznacza zatem zakaz dokonywania ustaleń sprzecznych z uprzednio osądzoną kwestią, a nawet niedopuszczalność prowadzenia w tym zakresie postępowania dowodowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, OSNC-ZD 2008 nr 1, poz. 20 oraz uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2008 r., III CZP 72/08, OSNC 2009 nr 2, poz. 20; Glosa 2009 nr 3, s. 24, z glosą M. Sieradzkiej).

Chociaż powagą rzeczy osądzonej objęta jest w zasadzie jedynie sentencja wyroku, a nie jego uzasadnienie, to jednocześnie w orzecznictwie trafnie zwraca się uwagę, że powaga rzeczy osądzonej rozciąga się również na motywy wyroku w takich granicach, w jakich stanowią one konieczne uzupełnienie rozstrzygnięcia, niezbędne dla wyjaśnienia jego zakresu (tak np. Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 15 marca 2002 r., II CKN 1415/00, LEX nr 53284 oraz z dnia 29 marca 2006 r., II PK 163/05, OSNP 2007 nr 5-6, poz. 71). W szczególności, powagą rzeczy osądzonej mogą być objęte ustalenia faktyczne w takim zakresie, w jakim indywidualizują one sentencję jako rozstrzygnięcie o przedmiocie sporu i w jakim

określają one istotę danego stosunku prawnego. Chodzi jednak tylko o elementy uzasadnienia dotyczące rozstrzygnięcia co do istoty sprawy, w których sąd wypowiada się w sposób stanowczy, autorytarny o żądaniu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2004 r., V CK 528/03, LEX nr 188496 oraz z dnia 21 września 2005 r., V CK 139/05, LEX nr 186929). Tak zwanej prekluzji ulega więc tylko ten materiał procesowy, który dotyczy podstawy faktycznej w zakresie hipotezy normy materialnoprawnej zastosowanej przez sąd, natomiast twierdzenia i dowody dotyczące innej podstawy prawnej są dla konkretnej sprawy obojętne (uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2003 r., III CZP 97/02, OSNC 2003 nr 12, poz. 160).

Mając to na uwadze należy stwierdzić, że pomiędzy stronami niniejszego procesu (który dotyczy prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy) został już rozstrzygnięty spór, w którym wydano prawomocny wyrok. Przedmiotem wcześniejszego postępowania między tymi samymi stronami była ocena, czy odwołującemu się przysługuje prawo do zasiłku chorobowego z ubezpieczenia wypadkowego. Sprawa ta została ostatecznie rozstrzygnięta przez Sąd Rejonowy prawomocnym wyrokiem z dnia 21 listopada 2012 r., XI U .../12, którym oddalono odwołanie od decyzji organu rentowego odmawiającej prawa do tego świadczenia z uwagi na stwierdzenie, że wyłączną przyczyną wypadku przy pracy było udowodnione naruszenie przez poszkodowanego przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia spowodowane przez niego na skutek rażącego niedbalstwa, co stanowi okoliczność wyłączającą prawo do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego na podstawie art. 21 ust. 1 ustawy wypadkowej.

Prawomocność zapadłego w tej sprawie orzeczenia ma ten skutek w obecnym postępowaniu, że obowiązkiem Sądów jest respektowanie tych okoliczności faktycznych ustalonych w sposób stanowczy we wcześniejszej sprawie, które określały istotę sporu i uzasadniały oddalenie zgłoszonego w niej roszczenia. Inaczej rzecz ujmując, w rozpoznawanej sprawie należało ocenić, jakie były istotne ustalenia i oceny prawne, które spowodowały oddalenie odwołania ubezpieczonego w poprzedniej sprawie między stronami, przyjąć związaną nimi w rozpoznawanej sprawie i dokonać ich kwalifikacji z punktu widzenia prawa

odwołującego się do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy. Trafne jest zatem stanowisko Sądu Apelacyjnego, że w toku niniejszego postępowania nie podlegała już badaniu kwestia dotycząca wyłączności przyczyny wypadku przy pracy, którą było naruszenie przez ubezpieczonego na skutek rażącego niedbalstwa przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia, wobec czego niedopuszczalne było prowadzenie postępowania dowodowego na te okoliczności. Związanie Sądu rozpoznającego niniejszą sprawę tą przesądzoną wcześniej kwestią musiało zaś prowadzić do oddalenia odwołania ubezpieczonego od zaskarżonej decyzji, albowiem stwierdzenie tego rodzaju wyłącznej przyczyny wypadku przy pracy pozbawia ubezpieczonego prawa do wszystkich świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego, w tym prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy (art. 21 ust. 1 ustawy wypadkowej).

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

kc